

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Mr A. Bouman, Rotterdam; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijldrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herken, Ermelo; Dr B. Holwerda, Kantens; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr H. Mulder, Kloosterburen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Dr D. K. Wielenga, Bellingwolde; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned-Indië f 6.— per jaar.
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Uit de Schrift: De les van het tarwegraan. (Matth. 1:2a.) — Kerkelijk Leven: Prof. Hepps misverstandten inzake de algemeene genade. VII. Meewerken tot den vrede. Dr A. Kuiper Jr. Vragen in verband met de kwestie der „algemeene genade“. III. — Even parkeerders: De zin der wereldgeschiedenis. — Literatuur en Kunst: De straat in woord en beeld. — Geestelijke Adviezen: Openbaringen. — Het Boek van de Week: Rondom de Kuiperlitteratuur. IV. — Stemmen uit onze Kerken: Is „DE“ genade onwederstandelijk? — Kerknieuws.

UIT DE SCHRIFT

De les van het tarwegraan.

Abraham gewon Isaäk.
Matth. 1:2a.

De gemeente des Nieuwen Testaments mag zich verheugen in het volle licht der bijzondere openbaring Gods in Christus. Voor ons, die leven na het volbrachte werk van Jezus Christus op aarde, heeft de verhoogde Profeet dat werk laten optekenen in de Evangelien, en Zijn Persoon en en werk ons laten verklaren, voor zoover dat noodig is tot Zijn eer en onze zaligheid, door het woord van profeten en apostelen.

Voor de adventsgemeente van den ouden dag had Christus een andere methode van openbaring noodig, om Zich Zelf, in Zijn Persoon en werk, bekend te maken. God bewandelde daartoe met Zijn volk den harten, maar leerrijken weg der aanschouwelijkheid en ervaring. In Zijn komen tot de wereld onder de oude bedeeeling openbaart Christus telkens iets van Zijn genadewerk, beeldt Hij iets van Zijn verlossings-arbeid af in het leven van Zijn kinderen, die Hij daartoe verkoren heeft, en aan Zijn volk Israël.

Zoo moet Abraham den Christus kennen als den Levensvernieuwer, die het leven behoudt uit den dood.

Dat moet een moeilijke les voor Abraham geweest zijn. Gelijk het nog voor ons geloof een zware arbeid is. Namelijk deze les: dat God, om het leven te behouden, iets geheel nieuws in het leven moet inbrengen, als een medicijn in een ziek lichaam. Dat nieuwe is Zijn genade in Christus. Die genade van Christus is een nieuw, goddelijk element, dat God in de schepping en in het menschenleven moet inbrengen. Zij is een gave des hemels, een geboorte uit den hemel. Zonder die genade loopt het leven uit in den dood. Zonder die genade sterft het leven en de wereld weg in den dood. Maar in dat stervende leven brengt God een nieuw beginsel in: Christus en Zijn genade, het Woord dat vleesch wordt. Hij komt in deze oude, stervende zonde-wereld; Hij wordt één met die stervende menscheit, één in gelijkheid des zondigen vleesch; Hij gaat Zelf onder in den dood met die wereld; en dan verwerpt Hij in Zijn sterven het leven van de wereld: leven uit den dood, dóór den dood!

Dat is de herscheppende genade van Christus. Dat is de les van het tarwegraan: „Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort. Die zijn leven liefheeft, zal het verliezen; en die zijn leven haat in deze wereld, die zal het bewaren tot het eeuwige leven.“ (Joh. 12:24, 25.)

Die les moet ook Abraham leeren.

Daarom is het leven van Abraham een voortdurend sterven geweest. Heel zijn leven wordt gekenmerkt door een aldoor voortgaande beperking en loslating van alles, waarop hij zijn hoop had gebouwd. God wil hem leeren, dat het natuurlijke leven bestemd is voor den ondergang, en dat al-

leen wie dat leven heeft losgelaten, het nieuwe leven kan ontvangen.

Eerst moet het tarwegraan sterven.

In dien weg heeft hij Isaäk gewonnen.

Hij had de belofte ontvangen, dat hij een vader van vele volkeren zou worden. Eerst was de mogelijkheid aanwezig, dat Sara moeder zal worden. Op hoop tegen hoop worstelt Abraham om de belofte vast te houden. Maar de mogelijkheid wordt steeds kleiner. Dan laat Abraham zich door Sara overreden om Hagar te nemen. Dit zou wel eens de weg kunnen zijn, waarin de Heere Zijn belofte zou waarmaken. En als het kind geboren wordt, dan meent Abraham, dat de belofte in vervulling gegaan is en noemt den jongen: Isaäk, d.i. „God heeft verhoord“. Maar Abraham heeft te vroeg gejuicht. Hij moet leeren, dat hij niet mag ingrijpen in het werk Gods. Het wordt hem duidelijk gemaakt, dat niet het kind der dienstmaagd, maar dat der vrije de erfgenaam der belofte zal zijn. Zoo moet hij ook Isaäk loslaten.

Dan is tenslotte de mogelijkheid afgesneden, dat uit Sara een zoon zal geboren worden en de hoop op een natuurlijke vervulling der belofte is gebluscht. Ook die hoop moet Abraham loslaten. Dan herhaalt de Heere Zijn belofte: „op dezen gezetten tijd in het andere jaar zal Sara een zoon baren“. (Gen. 17:21.)

En dan verricht God het wonder van Isaäks geboorte. Uit den dood doet Hij het leven geboren worden. Abraham gewon Isaäk. Hij heeft, zegt Paulus, zijn eigen lichaam niet aangemerkt, dat alreede verstorven was, alzo hij omtrent honderd jaar oud was, noch ook dat de moeder in Sara verstorven was. (Rom. 4:19.) Dit wonder brengt bij Abraham en bij Sara, en bij allen, die het zien en hooren een lach der verwondering en der vreugde tevoorschijn. Daarom is de naam van het kind dan ook Isaäk, d.w.z. een lachen, of hij lacht!

Maar zelfs dan heeft Abraham de les van het tarwegraan niet ten volle uitgeleerd. Hij moet leeren, dat God dezen zoon, dezen Isaäk, van hem mag nemen, en dan toch nog in staat is, Zijn belofte waar te maken. Hij moet leeren, dat God zelfs Isaäk niet noodig heeft en in staat is om als 't ware uit steenen Abraham kinderen te verwekken! Daarom moet hij den berg der beproeving beklimmen en zijn eeniggeborene offeren. Zoo moet hij ook Isaäk loslaten. En als hij dan niets anders overhoudt dan God alleen, dan ontvangt hij zijn zoon, bij gelijkenis, uit de dooden terug. Abraham gewon Isaäk...

Wie ziet in dit alles niet den glans van Christus? Wie verstaat het niet, dat hierin de Christus is?

Christus is de Levensverwekker en de Levensvernieuwer, die uit den dood en door den dood heen het nieuwe, onvergankelijke leven, het leven uit God doet geboren worden.

Naar de wet van het tarwegraan.

Abraham gewon Isaäk!

Uit den dood breekt het leven los!

Dat is het Evangelie der genade, het Evangelie van Kerst en van opstanding!

Leven uit den dood!

Zoo was Isaäks geboorte uit Abraham. Zoo was Christus' geboorte uit Israël, uit David, uit Maria. Zoo moet óók onze wedergeboorte zijn.

Ook in ons leven, dat aan den dood overgegeven is, moet Gods Geest den kiem van het nieuwe leven gelegd hebben. Ons natuurlijke, door de zonde aangetaste leven, neigt naar den dood. Wij sterven alle dagen. Elken dag zet de dood zijn overwinning over ons voort. Tenzij Christus ons het Leven geeft in onverderfelijkheid, het waarachtige leven, dat nooit sterven kan. Want Hij is in den dood geweest.

KUYPER AAN GROEN, 6 Juli 1869.

Waarlijk er is hulpe van den Heer noodig, om onder zoveel kwelling en vaak onedele praktijk van menschen, die u straks zeer broederlijk de hand drukken, niet uit balligheid of op te geven of openlijk met hen te breken, terwijl toch beiden op mijn jaren voor mij een zedelijke zelfmoord zou zijn.

Dat mijn gezondheid, psychisch en physisch, daaronder lijdt, zult u wel gelooven willen. Mijn zenuwstelsel is zeer aangedaan, en ik gevoel, dat ik bij alles dubbele kracht verbruik.

GROEN AAN KUYPER, 7 Juli 1869.

Verg u niet te veel, lieve Vriend! uw brief maakt mij ongerust. Vooral teek u kleinegeestige tegenwerking niet te zeer aan. Hier te lande, misschien meer nog dan elders, is zij een certificaat van pligbetrachting.

Briefwisseling van Mr G. Groen van
Printerer met Dr A. Kuiper, p. 87, 88.

Maar nu wil Christus alleen het nieuwe leven schenken, als het oude wordt losgelaten. Naar de wet van het tarwegraan. Dat moest Abraham leeren. Dat moeten ook wij leeren. Wanneer wij ons leven niet verliezen, kunnen wij het ook niet behouden.

Zoo moeten wij Christus gewinnen.

Niet ik, maar Christus leeft in mij!

N. S.

KERKELIJK LEVEN

Prof. Hepps misverstandten inzake de algemeene genade. (VII.)

Kwade gevolgen van Prof. Hepps verbondsbeschouwing. (II.)

Komen we thans toe aan een nadere bespreking van wat Prof. Hepp inzake het medewerkerschap van den mensch bij God opmerkt en als bezwaar aanvoert, dan kunnen we een gevoel van groote verwondering alweer niet terughouden. Telkens en telkens blijkt, dat Prof. Hepp zich met een zorgeloosheid, die na zóoveel waarschuwingen toch nog telkens verrast, op het ijs gewaagd heeft. Gelijk de kwestie van het door mij geaccentueerde oer-„mandaat“ met de heel andere kwestie van de oorspronkelijke gerechtigheid door Prof. Hepp vermengd is, wat natuurlijk wetenschappelijk onverdedigbaar is (een andere gerechtigheid in werk- of genadeverbond is nog wat anders dan een ander mandaat), zoo treedt nu ook in betrekking tot het vraagstuk van den mensch als medewerker Gods Prof. Hepp in het krijt met een constructie, die voornamelijk aan drie euvels lijdt:

a. Het eerste euvel is reeds in één der voorgaande artikelen genoemd. Prof. Hepp geeft van mijn meening met een tour de force, die in den grond der zaak zwakte is, een verwarrend beeld. Hij heeft ergens verklaard, nog wel er op te rekenen, dat men hem zou verwijten, de meening zijner tegenstanders onzuiver weer te geven: hij had zich daarop gewapend. Teneer van zoo'n gewapend man verwondert het me, dat hij heeft durven schrijven, dat ik de beteekenis van den mensch als ONDER-arbeider (onder God) „in den ban doe“ (85). Zulke enormiteiten, die dan verder Prof. Hepps redeneering beheerschen, zijn slechts mogelijk door een schuldig voorbijzien van het feit, dat ik van meet af — het wordt ergens door Prof. Hepp zelf geciteerd — heb gezegd: de partijen (in het verbond) blijven ongelijk; de vrijheid van God is dus in aarde en wezen heel anders dan die van den mensch. Zij is het niet alleen in het monopolistisch kómen van God tot den mensch, maar ook in heel het tweezijdig bestaan en voortbestaan van het verbond, gelijk ik opmerkte (zie wat Prof. Hepp zelf van mij citeert op bl. 73). Men kan het een ongevoelende vergeven, dat hij aldus oppositie voert. Maar een hoogleeraar kan men zoo iets pas in wetenschappelijk opzicht vergeven,

als hij openlijk schuld belijdt over deze aantasting van de confessionele trouw van een collega.

b. Tweede fout is, dat Prof. Hepp inzake den mensch als mede-arbeider Gods bezwaren maakt, die deels parallel loopen met de lange reeks van bezwaren, die de gereformeerden steeds hebben ontwikkeld tegen de synergisten uit den synergistischen strijd. Die strijd liep vooral over de kwestie, of de mensch met God meewerken kon in de tot-stand-koming van de genade, in de verkrijging der zaligheid. Maar hoe lichtvaardig is het nu, als Prof. Hepp de solutie der daarbij optredende kwesties uitbreidt over heel de linie van het verbondsverkeer tusschen God en mensch? Is dat niet hetzelfde misverstand, als hetwelk ook opgetreden is in Prof. Hepps poneeren van de „onwederstandelijke genade”? Men zie daarover in dit nummer het uitgebreide artikel onder „Stemmen uit onze Kerken”. Het is jammer, dat een uitspraak: geen synergie op een bepaald punt wordt uitgebreid over heel de linie, over alle punten van den weg, dien God met den mensch „houdt”. Dat geeft maar nieuwe uitglidingen. O ja, als de praepositie „mede” ook maar een oogmerk werd opgevat als aanduiding van GELIJKHEID der partijen, dan zou daarmee een streep gehaald zijn door wat ik mijn leven lang gepreekt en geschreven en gesproken heb met alle gereformeerden mee. Dan zou ik in het gereformeerde denken hebben ingedragen, wat ik verfoei; en ik zou me daarvan niet even gemakkelijk hebben afgemaakt als indertijd Dr. Kuyper, toen hij werd aangevallen op zijn Encyclopaedie, en toen men hem verweet, dat hij dingen beweerde, die, consequent doorgedacht, zouden moeten leiden tot pantheïsme; ik kom daar in ander verband nog wel eens op terug. Maar daar is geen sprake van. Prof. Hepp zal geen enkel voorbeeld kunnen aanhalen, waarin het voorzetsel „mede” in dien zin werd opgevat door mij. Ik heb alleen maar gezegd: men moet de praepositie „mede” niet van allen zin berooven. Maar dat is natuurlijk wat anders, dan dit voorzetsel verabsoluteren. Het laatste is goddeloos; maar het eerste (het niet-ontkrachten van de praepositie „mede”) is gereformeerd; het is een protest tegen... single-track-theology. Maar daar heeft Prof. Hepp in mijn geval geen oog voor gehad.

De praepositie „mede” krijgt immers weer haar schriftuurlijken inhoud, en haar recht, door de leer van het twee-zijdige verbond. Daarom is die kwestie ook zoo ongemeen ernstig.

Overigens haalt Prof. Hepp zelf uitspraken van mij aan, waarin ik met nadruk zeg: de mensch is Gods mede-arbeider, NIET in geboorte, of wedergeboorte, NIET in schepping of herschepping (84). Hij is het — zoo vervolgde ik — alleen maar NADAT God met Zijn werk een aanvang in ons gemaakt heeft (monopleurisch); want dan is de verhouding verder dipleurisch (zonder dat de partijen gelijk worden).

Deze verdere uitwerking van Kuypers grondgedachten kan Prof. Hepp nu helaas niet waardeeren. Geen wonder, nu hij in dit punt van de beide Kuypers, vader en zoon, verschilt, zooals uit de van Dr. A. Kuyper en van Dr. H. H. Kuyper gegeven aanhalingen blijkt.

c. Derde fout is, dat Prof. Hepp, tengevolge van dit halen van een ongereformeerden streep door de gereformeerde verbondsleer der tweezijdigheid, de zaak van het medewerkschap alleen maar onderdak weet te brengen bij de leer der VOORZIENIGHEID. Hier komt hij aan zijn eigenlijke theorie. En omdat die en in haar historische constructie, en in haar thetische uiteenzetting fout is, moet ik daar wel nader op ingaan, om alweer feiten te ontdekken in Prof. Hepps vertoogen.

••

Beginnen we met de historische constructies.

In zijn ijer zich wat overhaastende, constateert Prof. Hepp, dat niet alleen onze Catechismus en Confessie, maar ook andere Confessies, o.a. de Westminsterse, de medewerking van den mensch (als mede-arbeider Gods) „niet eens noemen”. Vermoedelijk heeft Prof. Hepp vergeten, te letten op de Conf. helvetica prior, art. 15 (16): „das die diener der kirchen mitter arbeit gottes syen, als sy der heilig paulus nent”. Almede op de Conf. helvetica posterior, art. 18: Dei cooperarij. Benevens op den Consensus Bremensis, 10, 3: Gottes mitterarbeit. Gelijk ook op de Confessio tetrapolitana, 13: die rechten mitwörter des Herrn.

Prof. Hepp vergist zich dus ten eenenmale, als hij opmerkt, dat de confessies „de medewerking” niet eens noemen. Ze doen dit wel.

Natuurlijk is het daarbij hun niet ontgaan, dat de aangehaalde plaatsen doelen op het medewerkschap in bepaalden zin, het met God medewerken n.l. in den dienst des Woords, den dienst van het Evangelie. Zoodra dan ook van niet-gereformeerde zijde de remonstrantische of synergistische dwaling den kop opsteekt, zijn dogmatici of exegeten van gereformeerden huize er haastig bij, om te zeggen: denkt er aan, dat ge niet lichtvaardig met dien tekst omspringt. Dat herinnert b.v. — om maar een enkel voorbeeld te noemen — zoowel het „beroemde leerboek” de Synopsis¹⁾, als ook zijn mede-auteur Rivetus²⁾, en de bekende De

Moor³⁾; om nu maar geen anderen te noemen. En met gelijken nadruk houden ze vol, dat in het eerste moment der krachtige roeping Gods (der wedergeboorte) etc. de mensch met God niet meewerkt. Precies hetzelfde, als wat ik met nadruk vooropplaatste: geen medewerking in het monopleurische.

Maar diezelfde gereformeerden leeren dan ook met precies dezelfde stelligheid, dat, NADAT eenmaal God is aangevangen met Zijn monopleurisch begonnen genadewerk in de onwederstandelijke acte der wederbaring en der principiële overwinning van den zondigen tegenstand, die zelfde mensch VERVOLGENS mede-werker Gods heeten mag. Rivetus wil er niet graag een ernstig bezwaar tegen inhengen⁴⁾. Als men maar niet Gods medewerking met ons van gelijke kracht noemt als onze medewerking met God, dan heeft hij niets tegen den term mede-arbeider Gods. Als er maar niet onder verstaan wordt, dat God en mensch net zoo tegenover elkaar zich zouden verhouden, als twee sjouweliu, die samen een vrachttje torsen, of als twee trekkers, die samen een schuit door de trekvaart slepen. Want zoo staan de zaken niet: in de verhouding van God en mensch immers heeft het werken van den één zijn oorzaak te danken aan het werken van den Ander (God heeft monopleurisch ons wedergeboren, wat we dus kunnen, dat danken we aan Hem). Staat dit monopleurische maar vast, dan zal Rivetus tegen het dipleurische element in het „mede-werken” geen protest inhengen, zooals thans Prof. Hepp doet, onder negatie van mijn desbetreffende woorden.

Moeten we nog andere namen noemen ter illustratie van dit heel gewone gereformeerde gevoelen? Dan wijzen we op Zanchius, die opmerkt, dat het niet aangaat, God mede-werker met den mensch te noemen in de ZONDE. Wie nu op de wijze van Prof. Hepp tegen de idee van den mensch als mede-arbeider Gods in verbondsverhouding bezwaar maakt, die zou tot Zanchius kunnen zeggen: ge kunt, broeder Zanchius, het probleem gauw afhandelen. Zeg maar, dat de theologie single-track-theology moet zijn, zooals Prof. Hepp zijns ondanks feitelijk onophoudelijk daartoe neigt, zeg dus maar: de mensch is altijd onder-arbeider, en stel in alternatieve verhouding dit onder-arbeiderschap dan zoo lang tegenover het medewerkerschap, dat ge het dipleurische element „onzulvere lucht” kunt noemen, en het bewijs is dan geleverd; het luidt dan zoo: God is nooit, en in niets met den mensch dipleurisch mede-werker; ergo: Hij is het ook niet in de zonde. Ja, dat zou een manier zijn, zooals Prof. Hepp ongeveer volgt (ongeveer, want consequent is hij niet). Maar intusschen denkt toch Zanchius er niet over, de dingen zoo te construeeren. Hij doet het anders. Hij zegt⁵⁾, dat God net is als de onderwijzer bij het kind; maakt de leerling een schrijffout, dan is de onderwijzer geen mede-werker in die fout, maar hij is het wel in de handeling van het schrijven zelf.

Hier is dus wel degelijk onder het aspect eener concursusleer het begrip van mede-werker, ook in de voorzienigheid (niet in de Schepping, maar wel in het handhaven van het geschapene) gehandhaafd. Opzettelijk koos ik voorbeelden „uit den bloeitijd”. Het begrip van mede-werker is ten allen tijde door de gereformeerden erkend en aanvaard; het is alleen maar ontdaan van valsche aankleeding. En die heb ik ook duidelijk weggevoerd. Wat ik deed, was alleen maar, de tweede „rail” ook als een heusche „rail” (maar dan mono-

imo & Paulum sacrilegae sententiae citat autorem, qui dixit nos esse *ovreggjos* *theou*. Ubi vulgata habet *adjuvatores Dei*. Locus autem citatus ad rem non facit, non agit enim Paulus vel de operibus, vel de nostra ad Deum conversione, sed de opere ministerii, in quo, etiam fatentibus adversariis, homo impius ratione externi operis cuius est administrator, potest esse instrumentum Dei, & ita Deo cooperari.

3) De Moor, Comm. Perp. IV, 1766, 493: Ast non pariter huc spectant loca alia I Cor. III, 9. XV, 10. ubi sermo est de hominum cum Deo cooperatione ad opus ministerii, non vero de hominis Cooperatione ad sui Conversionem in primo Vocationis momento. Rivetus strijdt tegen misbruik, maar heeft het gebruik niet op.

4) Rivetus, a.w. 405, b: Qui (Estius) enim bene notat (wat ondanks Prof. Hepp ook ik „noteerde”, gelijk uit mijn citaten duidelijk blijkt) nostram cooperationem respectu Dei, non esse talem qualis est cooperatio Dei respectu nostri, quia tota nostra cooperatio etiam ipsius Dei operatio est, facientis ut faciamus (deze opmerking slaat op Estius). Quo sensu non multum pugnamus, si quis cooperatores, *ovreggjos* Dei nos dicat, in opere salutis nostrae, nempe si non intelligit Deum simul natura operari cum humana voluntate, ita ut influat in effectum, non autem in causam, qua ratione duo simul operantes ad eundem effectum, similes sunt duobus ferentibus lapidem, aut trahentibus navem, qua similitudine utitur Bellarminus. Quam merito rejicit Bonaventura, quia cooperationem talem intendit, qua neuter operans in alium operatur.

5) Hieronymi Zanchii, Operum Theol. Tom. VII, Miscellaneorum lib. pr., 251: Quod faciam Deum non solum *foederarij*, sed etiam *ovreggjos* peccatorum, calumnia est... Docui quidem & doceo secundum Scripturas, Nullam esse actionem sicut in aliis creaturis, sic nec in homine sive internam sive externam, cui non cooperatur Deus. Docent enim sic Scripturae. Sed nullo modo consequitur inde, Deum igitur peccare una cum homine peccante, vel efficere, ut homo peccet, id quod est esse *ovreggjos* peccatorum. Quod si mei accusatores nesciunt discernere peccatum (quod est *avopia*, & privatio rectitudinis in actione) ab actione ipsa: non proinde calumniemur me, quod faciam Deum *ovreggjos* peccatorum. Est *ovreggjos* *toû theou*, sed non peccati: omne enim *theou*, qua *theou*, bonum est. Omnis autem boni auctor est Deus. Imo edeo nos peccamus, quia actiones Dei in nobis, suapte natura bonas, nos nostra corruptione & malitia depravamus, inficimusque. Si puer scribendi ignarus, cuius manus a praepreptore super papyrus ducatur, inter pingendum errorem admittit; erroris certe *ovreggjos* non poterit dici praepreptor: quia pueri manum ducat: sed puer tantum, quia manum praepreptoris recte ducen- tem non usquequaque sequitur. Deus sua omnipotentia manu & actione omnes creaturas movet: sed unquamque secundum suam naturam. Deus igitur illius quod in peccato bonum est, nempe actionis in se, *ovreggjos* est: illius vero quae proprie malum est et peccatum nullo modo *ovreggjos* esse aut dici potest.

pleurisch gelegd door den Oppersten Architect) te laten zien; „mede-rail”, zoo zei ik, opdat het woordje „mede” niet van zijn zin beroofd zou worden, al bleef het te verstaan in menschelek-creatuurlijken zin, en opdat we bewaard zouden worden voor single-track-theology. En in dien zin spreekt ook Heidegger over den mensch als mede-werker⁶⁾, en à Lasco⁷⁾.

Men moet nu niet tegenwerpen: „Ja, maar, deze theologen hebben dit alles gezegd, zonder rekening te houden met de moeilijkheden, die van de zijde der ketteren aan de rustige ontwikkeling van het begrip „mede-arbeider Gods” in den weg gelegd zijn; hadden ze daarmee gerekend, dan zouden ze wel tegen dat begrip van „mede-werker” kopschuwen geworden zijn”. Dit ware een historisch onjuiste redeneering. Want al de geciteerde schrijvers kennen die moeilijkheden, zonder evenwel den term mede-werker daarom prijs te geven, of hem, die het voorzetsel „mede” ernstig opgevat wil zien, te beschuldigen van deformatie. Prof. Hepp heeft in zijn strijd tegen Prof. Vollenhoven zich nadrukkelijk op de Synopsis — het bekende leerboek der gereformeerden — beroepen; wel deed hij het op onjuiste wijze, maar hij wilde toch dit boek in zijn volle waarde gelaten zien. Welnu, de Synopsis zelf noemt uitdrukkelijk de ketterijen, die in de nadere uitwerking van het begrip „mede-werker” opgetreden zijn (zie noot 1); maar is niettemin mij voorgegaan in de constructie, die ik gaf: de mensch n.l. geen mede-werker Gods in het begin, geboorte, schepping, wedergeboorte, herschepping⁸⁾, maar wel degelijk mede-werker in het vervolg⁹⁾; geen mede-werker in het monopleurische, wel mede-werker in het dipleurische. En dit is van betekenis, waar de Synopsis herhaaldelijk het woord „mede-werker” (*ovreggjos*) ook bezigt voor het strikt op voet van gelijkheid met elkaar meewerken van Vader en Zoon en Heiligen Geest. Een woord, dat de verbondsverhouding tusschen de drie personen teekent, kan (krachtens het verbond) ook gelden in de verhouding tusschen God en (verbonds)mensch, natuurlijk, alweer pro captu hominis, in creatuurlijken zin. Precies wat Kuyper zegt. Op deze wijze construeert de Synopsis, wetende, dat de ketteren het begrip „mede-werker” zoo vaak vervalscht hebben¹⁰⁾.

Ja, zóóver is het er vandaan, dat dit begrip van „mede-werker” in den ban te doen zou zijn, of dat het „mede” verzwakt zou moeten worden, dat Dr. A. Kuyper in zijn Dictaten-Dogmatiek (over het verbond, niet over de voorzienigheid, zooals Prof. Hepp wil) ervan uitgaat, als van een grondbegrip. Dr. Kuyper zegt (Locus de Foedere, *gedicteerd* gedeelte, ed. Kok, Kampen, bl. 1834) letterlijk: „Wel is hier (in het genadeverbond, K. S.) onderscheid te maken tusschen hetgeen toekomt aan den nog dooden zondaar, die niets anders dan volstrekt passief zijn kan, en tusschen hetgeen na zijn leven d.m.k. in en door hemzelf geschiedt in zijn hoedanigheid van *ovreggjos* *toû theou* (mede-arbeider Gods; K. S.). In dit alles toch rekt zijn eigen bewustzijn en zijn eigen wilsactie mede”. En in het niet-gedicteerd gedeelte van dezen zelfden Locus de Foedere lezen we op bl. 152: „Wat het synergisme betreft, daarover liggen we in geschil met de Lutherse... Daar tegenover leeren de Gereformeerden met Paulus (1 Cor. 3:9), dat de mensch een *ovreggjos* *toû theou* (mede-arbeider Gods, K. S.) is. Deze belijdenis is echter in het z.g. synergisme door Methodisten, Ethischen, enz. vervalscht, toen ze haar ook gingen toepassen op de wedergeboorte... Met beslistheid (moet) worden volgehouden, dat de wedergeboorte een werk is, waarbij van 's menschen zij alles passief, en alleen van Gods zij alles actief toegaat. Maar ook moet het geleerd, om te ontkomen aan de Roomsche dwaling, volgens welke de mensch niet geheel dood en in den grond van zijn hart een vriend van Satan is. Daaruit volgt evenwel nog niet, dat de mensch passief blijft ook na de wedergeboorte. Dat zou een loochenen zijn, van de efficaciteit der wedergeboorte. De wedergeboorte is juist het aanbrengen van leven, van levensactie. Zoo wordt de mensch *ovreggjos* *toû theou* (mede-arbeider Gods, K. S.).

Het is toch wel merkwaardig: in dezelfde periode, waarin de kwestie van het zelfonderzoek naar voren gekomen is, wil Prof. Hepp een poging, om het voorzetsel „mede” weer zijn echte betekenis te geven, afdoen met de bewering, dat wie het „mede” (in: mede-arbeider) op mijn manier (in het dipleurisch verbond) weer ten volle (hoewel naar den aard des menschen) tot zijn recht wil doen komen, daardoor onver-

6) Joh. Henrici Heideggeri, Medulla Theologiae Chr. Tiguri, 1713, 229; S. Paulus vero dicens: Non ego, sed gratia Dei, *h' oiv' ipoi*, quae mecum est, 1 Cor. 15:10, (non, gratia mecum) & de se ut regem loquitur, & fructum ministerii sui uni solique gratiae acceptum in solidum refert. Sumus etiam *egoydai* operarii, Matth. 20:8. *ovreggjos* cooperarii Dei, 1 Cor. 3:9, per gratiam regenerationis, non naturam.

7) Joh. à Lasco, Forma ac Ratio tota Ecclesiastici ministerii, ed. Kuyper, Opera, II, 15: de ministri zijn *ovreggjos* *theou*. 8) Synopsis, ed. Bavinck, 150: Respectu quidem *inini* ad bonum, seu *primi* reparationis actus, liberum naturalis hominis arbitrium, pro natura sua, quoad spirituales facultates, reverts corrupta, imo et mortua, verum a Deo emendanda et excitanda. non *ovreggjos*, cooperatur, Deo, sed habet se respectu Dei agentis ad modum quadamtenus naturae et subjecti, *παθητικῶς*, passivè.

9) Synopsis purioris Theologiae, ed. Bavinck, Leiden, blz. 152, de libero arbitrio: Hic ergo homo Dei gratia et Spiritu renatus non tantum *παθητικῶς*, passivè, sed et *ἐνεργητικῶς*, activè, se habet, ac *incipit* Deo *ovreggjos*, id est, ut loquitur passim Augustinus, gratia Dei praevieniente, praeparante, et operante, homo regentis, ab eadem gratia ducente et comitante, cooperante et adjuvante, actus, vult et agit, et eadem subsequente proficit et perseverat.

10) Zie b.v. de Loci van Strigelius, den bekenden synergist, blz. 193, waar hij Basilius aanhaalt in zake de relatie tusschen de drie personen der triniteit.

mijdelijk he kort moet d van het dip Geen wor zoek zoo selt Want ook in geding. althans naa geest „m e deren Gods is reeds ov handeld 11). uitwerking zoek, het m gebracht is met „on d maakt m indier tusschen spreken, da op het „or God mede-g groepeerin kwestie, d dezen is v niemand. werkerscha natief gaaf lijke conse Maar ze d de aloude e in het vooc noemt In geveele En tevens: begrip „m gangbare n En dit is eigen thet

11) Fidei credunt, versciunt: I. *ovreggjos* Theologiae these 8).

Meewer

In „Am en degelij brochures artikel, ge S. vraag met die verkeerd wilden op inzake de toen we hoorden a we uit Fr niet; en e van brocl nog niet Prof. Hepp zwijgen e voorgeaans antwoord 't dadelijk meeningen een groot Eén pu Hij schij aan de h dat ik een in vergis maar dit de vrede Prof. Ku redevoeri dan er a bewijzen, ken de aantoon, te p un zwijgen, der kerke den diep Kuyper e maken, e zóó is 't

Dr A.

Verled Dr A. K artikelen We wac

Vragen

genade”. Wij ka van Phas term van Beide na En nu h zich tege zoodat E daarteege hem beff voortreff heersche Hij zo

De zin der wereldgeschiedenis.

Dat is wel een mooi opschrift boven mijn stukje: de zin der wereldgeschiedenis! Maar het is voor ons meestal een vraag, een sceptische, soms wanhopige vraag: Waarom dit alles? Waarvoor? Waartoe? Nog liever zouden wij er een uitroep- teken achter willen zetten, een hoonend uitroep- teken. Wat een redeloos-wreede geschiedenis schijnt ons de historie der menscheit toe. Die kringloop van voorspoed en tegenspoed, die cirkel- gang van opgaan en verzinken! Enkele gelukkige oogenblikjes op z'n best, veel verdriet, erg veel!

Och, laat er de groote rampen maar buiten, de worgengel van de smart, de priem van den laster, de geescl van den oorlog, al die wreedheden en schandelijkheden zonder zin en zonder doel! Doe maar een oogenblik of dat alles niet bestond. Dan blijft er toch dat knagend verlangen, die honger, die leegheid, die nooit wordt vervuld. Goed bekeken is die leegheid 't ergste van alles! Je zoudt je ten slotte met den dood, zelfs met den naersten dood kunnen verzoenen, als je kon zeggen: ik heb het werkelijk goed gehad, ik ben zat, ik heb mijn portie! Maar ach, ons bestaan is één gierende schreeuw om leven, om geluk, om dat éne, waarvan wij zouden kunnen zeggen: het is niet leeg, het is wat! Maar dat komt niet! Telkens gaat een jaar, telkens komt een nieuw, maar het brengt geen vervulling. Terwijl de mensch nog giert en grijpt, komt de dood en zegt kortaf: Tijd! O, het leven lijkt wel een rit in het racewagentje van een wielersbaan, je start, je botst, je hebt panne, je start opnieuw, je toert een baantje. Nét denk je: ik krijg den slag beet en daar gaat het fluitje: Uitstappen! Afgelopen! Zoo ons leven, zoo de menschen, zoo de volkeren! Wat bleef er over van het werken en streven der voorgelachten, van de culturen der menscheit? Een of ander oud boek, waarin wij een enkele maal een blik slaan om den tijd te dooden! Niks waard, allemaal niks waard!

Toch heeft de wereldgeschiedenis zin en heeft ons leven in die geschiedenis zin. De historie is van jaar tot jaar bedóeld. Daar heeft geen Bedoelnenstam gezworven door de woestijn, daar heeft geen dynastie gezeten op den troon van Egypte, daar is geen Ahasveros tyran geweest, daar is geen oorlog gevoerd, geen opstand gestreden, geen wet gemaakt of alles had zijn bedoe- ling en waarde. Het meeste daarvan kunnen wij niet naspeuren, die menschen hebben niet voor óns geleefd, maar voor Gó! Hij heeft hun dat wondere leven gegeven, dat mysterie van een bewust, wil- lend bestaan, opdat zij hun taak in Zijn wereld- plan zouden vervullen. Niets is leeg! O, óns is het wel leeg, ijdel, dan de ijdelheid zelf, zoo wij niet door het Woord geleid worden. Maar in zich- zelve is het niet leeg, het is gevuld met gedachten Gods! O, als wij dat maar eerst zien, als wij uit de mist, uit de doelloosheid verlost zijn! De wer- elddoorlog, de oorlogen daarvoor en daarna, de crisis, de vervolging der kerk, dat zinloos ver- morsen van menschenlevens, heel dat ijdele be- staan van onszelf: God, ik dank U, dat ik het zie, het is niet leeg, het is niet doelloos. Alles heeft zin, ieder kwartier heeft waarde, elke smart heeft haar taak. Ik dank U, Vader, dat Gij deze dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen hebt en hebt ze den kinderken geopenbaard.

Het middelpunt van Gods wereldhistorie is de geboorte van Christus. Voor de menscheit zoo onbelangrijk, dat ons zelfs het preciese geboorte- jaar onbekend is, om van een datum te zwijgen. Over dit middelpunt der geschiedenis zwijgen de historici van dien tijd. Hoogstens een paar schimp- scheuten aan het adres van die sekte die overal tegengesproken wordt! Toch loopen de draden der Oude Geschiedenis samen bij de kribbe van den Menschenzoon. Alles was er om Hem voort te brengen, niet alleen Maria heeft Hem onder het hart gedragen, Hij was in Eva's schoot, in dien van Sara en Rebekka, van Hanna en Ruth, van de menscheit! Alles is in beweging om in Hem den Mensch Gods voort te brengen en uit Hem de menscheit Gods. Uit Hem is het volle leven, het jubelend, ware leven, één met God, één met de menscheit, één met de wereld, één met alle dingen die in den hemel en die op de aarde zijn. O, het is wel vreemd, wonderbaar! In de dagen van des Heilands geboorte is het Joodsche land als het ware een klein, lawaaiig Balkan-Staatje! In dat kleine landje ligt ergens een dood stadje, een Medemblikje, Bèthlehem! Toch beweegt zich daarheen de pelgrimstocht der menscheit en zet vandaar uit de historie haar loop voort, vol, zalig, want haar middelpunt is Jezus, de Zaligmaker!

Door het geloof verstaan wij, dat de eeuwen bereid zijn door het spreken Gods! (Hebreë 11:3 vertaling Grosheide).

En in dat geloof zijn wij zalig, reeds nu, waar wij nog in het strijdperk van dit leven zijn.

N. B.

middel het „onder“ (in: onder-arbeider) te kort moet doen, als hij n.l. de „onzuivere lucht“ van het dipleurische verbond inademt.

Geen wonder, dat de debatten inzake het zelfonder- zoek zoo scheef loopen.

Want ook in dat debat komt het voorzetsel „mede“ in geding. Ik bedoel het schriftuurlijke leerbegrip, dat, althans naar de exegese der vaderen, poneert, dat onze geest „met“ Gods Geest getuigenis geeft, dat wij kin- deren Gods zijn. Onder voorzitterschap van Gomarús is reeds over dat „met God mede-getuigen“ ge- handeld¹¹⁾. Denkt iemand nu werkelijk, dat dit bij de uitwerking van het actieve element in het zelf-onder- zoek, het met Gods Geest mede-getuigen moet worden gebracht in een o.f. valsch-alternatieve tegen-stelling met „onder God“ getuigen? Maar dat ware een vol- maakt misverstaan van al wat hierover gezegd is. Indien er eenig onderscheid mag worden aangegeven tusschen hen, die onder ons over dit zelfonderzoek spreken, dan zou het dit kunnen zijn, dat de één meer op het „onder“ God, en de ander meer op het „met“ God mede-getuigen den nadruk geneigd is te leggen. De groepeerings zou echter dan anders zijn dan in de kwestie, die Prof. Hepp ditmaal aansneet. Maar in dezen is van een alternatief gelukkig geen sprake. Bij niemand. Laat men dan ook niet inzake het mede- werkerschap van „mede“ en „onder“ een alter- natief gaan maken. Dat ware deformatie van beden- kelijke consequentie. Prof. Hepp wil deze deformatie niet. Maar ze dreigt bij hem wel degelijk daar, waar hij de aloude opvatting van het dipleurische verbond (waar- in het voorzetsel „mede“ ligt „verankerd“) onzuiver noemt. In dezen zin zeggen wij tot Prof. Hepp: uw gevoelen is niet in de Schrift verankerd. En tevens: in dit principiële uitgangspunt, dat ook het begrip „medewerker“ beheerscht, stelt ge U tegenover gangbare meeningen, en tegenover de vaderen.

En dit is dan ook de reden, waarom we Prof. Hepps eigen thetische uitspraken in dezen afwijzen moeten.

K. S.

11) Fide vero hac qui sunt praediti, praeterquam quod credunt, vere etiam ac certo ex certis rationibus se credere sciunt: I. quidem ex testimonio Sp. Sancti Spiritui nostro communicantibus esse Filios Dei (Ioann. Arnoldus, Theses Theologicae, sub praesidio Fr. Gomari, Lugd. Bat., 1601, these 8).

Meewerken tot den vrede.

In „Amersfoortsche Kb.“ hebben eerst de duidelijke en degelijke artikelen gestaan, die Da Popma over de brochures van Prof. Hepp schreef. Thans komt er een artikel, geteekend S.

S. vraagt, dat men met strijden ophoude. Hij is echter met die vraag aan het algemeene, en dus aan het verkeerde adres. Onzerzijds is al lang gezegd, dat we wilden ophouden, we hebben zelfs heel wat artikelen inzake de kwesties-Prof. Vollenhoven willen inhouden, toen we via de dagbladders uit V.U.-kringen zoo iets hoorden als: Prof. Hepp staakt den aanval. Maar toen we uit Friesland hoorden verzekeren: neen, het is zoo niet; en een andere stem uit Friesland, na verschijning van brochure IV, hoorden roepen: ziet ge wel, het is nog niet uit, welnu, nu gaan we kalm verder. Zoolang Prof. Hepp aanvalt, en Prof. Kuyper zoo partijdig in zwijgen en spreken manoeuvreert, als ik in de beide voorgaande nummers teekende, zullen we Prof. Hepp antwoord geven. Maar als hij wil ophouden, mij is 't dadelijk best. Ik heb nog nooit zijn wetenschappelijke meeningen bestreden, al ben ik 't er niet mee eens, voor een groot gedeelte.

Eén punt vraagt uit het artikel van S. opheldering. Hij schijnt te denken, dat ik me verbeeld, den vrede aan de kerken gebracht te hebben, op het oogenblik, dat ik een bespreking inzake Prof. Hepp beëindig. Hier- in vergist S. zich dan grondig. Ik verbeeld me alleen maar dit, dat door mijn bespreken van de zaak de vrede der kerken is bevorderd. Als iemand van Prof. Kuypers leeftijd pardoes voor den dag komt met redevoeringen als: „erger-dan-vóór-Assen“, en als hij dan er aan toevoegt: „onze dogmaticus zal 't wel gaan bewijzen, tolle, lege, neem, en lees“, dan schrik- ken de menschen. En als ik dan met de stukken aantoon, dat die aanvallen op alle saillant- punten ondeugdelijk zijn, dan is niet mijn zwijgen, maar mijn spreken een bijdrage tot de rust der kerken. Het zijn er niet zooveel meer, die onder den diepen indruk komen van de aanvallen van Prof. Kuyper en Hepp. Dat zal mij intusschen niet zorgeloos maken, en daarom ga ik door met argumentatie. Maar zóó is 't bedoeld geweest.

K. S.

Dr A. Kuyper Jr.

Verleden week kondigden we een antwoord aan Dr A. Kuyper Jr aan. We dachten toen, dat deze zijn artikelen reeds beëindigd had. Dat bleek een vergissing. We wachten dus nog even.

K. S.

Vragen in verband met de quaestie der „algemeene genade“. (III.)

Wij kunnen dat niet oplossen, ook niet ten aanzien van Pharaó. Maar dat is geene reden om óf den eenen term van dit vraagstuk, óf den anderen, te loochenen. Beide moeten wij ze vasthouden en blijven erkennen. En nu handhavende, dat Pharaó naar eigen vrije keus zich tegen den Heere verzet heeft, welbewust, opzettelijk, zoodat hij de straf van eigen zonde lijdt, mogen we daartegenover óf daarnaast ook zeggen, dat het voor hem beter ware geweest, nooit geboren, noch met die voortreffelijke gaven toegerust, noch tot de koninklijke heerschappij verheven en gekomen te zijn.

Hij zou dan de genoegens niet gekend en gesmaakt

hebben, die hij nu heeft mogen genieten. De dienst en eere, hem nu dagelijks, tientallen van jaren, bewezen, zouden hem ontgaan zijn. Hij zou niet, zooals nu, jaren en jaren lang, gelukkig geprezen en benijd zijn. Veel zou hij gemist hebben, dat hem nu in zoo volle en groote mate langen tijd ten deel is geworden.

Maar daar staat tegenover, dat dan zijn lot in het eeuwige verderf ook niet zoo schrikkelijk zou zijn, als het nu is, reeds eeuwen aaneen, en gelijk het eindeloos wezen zal in alle eeuwigheid. Aan Pharaó is veel ge- geven. Hij heeft dat niet naar het gebod of woord des Heeren, in Zijn dienste, en ten goede van Zijn volk, gebruikt. Van hem is en wordt daarom veel geëischt tot in de eindeloze eeuwigheid. Zijn lot is naar Gods openbaring in de Heilige Schrift erger, dan wanneer hij niet in die droeve mate en in zoo schrikkelijken zin had kunnen zondigen, doordat hij niet geboren ware, of geene bijzondere gaven ontvangen had, of niet koning over Egypte geworden ware. Want God vergeldt een ieder naar zijn werk, Ps. 62: 13.

Wanneer we dan nu wederom de vraag stellen, of het voor Pharaó genade te noemen is, dat hij geboren is geworden, zoo uitnemende gaven zich zag toebedeeld, tot de koningsmacht mocht klimmen, en in oppermacht heerschen, dan moeten we antwoorden: zijnerzijds on- verdiend en verbeurd, zeer zeker. En nu heeft hij veel mogen genieten jaren lang: lichamelijke genoegens, eere, allerlei, dat maar betrekkelijk aan weinigen ten deel valt, en velen, zeer velen hier op aarde moeten missen.

Maar toch ware het hem, gezien wat dat alles van- wege zijne zonde hem gebracht heeft, aan eeuwig on- dergang in smart en wroeging, beter, nooit geboren, nooit in die mate met op zichzelf heerlijke gaven ver- sierd, nooit tot de koningswaardigheid gekomen te zijn.

Kunnen we hier dus spreken van genade?

Mogen we bij wat Gods Woord ons openbaart over 's menschen verantwoordelijkheid en te wachten eeuwige vergelding, ons oog sluiten voor wat na zijn dood aan Pharaó is thuis gezocht en nu tot in eeuwigheid door hem geleden wordt? Mogen we bij het antwoord op zoo even gestelde vraag, of we bij Pharaó in wat hem op aarde aan goederen en macht ten deel is geworden, van genade mogen spreken, onze gedachten aftrekken van Gods eeuwig raad, die heel den wereld- loop bepaalde ook ten aanzien van Pharaó, en die ook door, zoowel als ondanks, des schepsels handelen tot stand brengt, wat hij bevat, hetgeen ook geldt met betrekking tot Pharaó?

We zien, dat we hier met eene eenvoudige verwijzing naar het goede en genotvolle, dat de menschen op aarde nog mogen smaken, ondanks de inkomst der zonde in deze wereld, en met eene constatering, dat wij reeds door onzen zondeval in het Paradijs alles goeds ver- beurd hebben en geenerlei aanspraak op eenige ge- nieting kunnen laten gelden, nog niet gereed zijn met de vraag, of we ook ten aanzien van Pharaó en zijne geboorte en verheffing van genadebetoon kunnen spreken.

Deze vraag raakt diepere problemen.

▼

Denken we ook aan Judas, die den Heere verraden heeft.

Hij werd in Kanaán geboren niet alleen, maar ook als Israëliet, en wel in den tijd ongeveer, dat ook de Zone Gods vleesch werd. Ook had Judas uitnemende gaven, zoodat de Heere ook hem tot den engeren kring Zijner twaalfen verkoor, en hij in dien kring de kas beheerde. Hij ook mocht alle 's Heeren woorden hooren en Zijne wonderen zien. En hij evenzeer als de andere elf zag zich geroepen en bekrachtigd om als 's Heeren zendbode uit te gaan, het Koninkrijk Gods te prediken, zieken te genezen, duivelen uit te werpen, Matth. 10: 1-8.

Groote voorrechten heeft Judas mogen bekomen.

Hoevelen zouden die hem benijden.

En Judas had die niet verdiend, evenmin als de andere discipelen of apostelen. In zichzelf was hij ze onwaardig, en reeds door den zondeval in het Paradijs had ook hij die verbeurd.

Maar kunnen we desondanks van Judas' ontvangen dier heerlijke voorrechten, spreken als van een genade- betoon Gods jegens hem?

Onze Heiland, aankondigende Zijn verraad door Judas, zeide: De Zoon des menschen gaat wel henen gelijk van hem geschreven is, maar wee dien mensch door welken de Zoon des menschen verraden wordt! het ware hem goed zoo die mensch niet geboren ware geweest, Matth. 26: 24.

Zullen wij bij het hooren dier ontroerende woorden van genadebetoon jegens Judas spreken, van zijne begenadiging in de aanschouwing van het levenslicht, in de verkiesing tot discipel, in zoo nauwe verbinding met den Heere?

Ongetwijfeld wel in den zin van onverdiend en ver- beurd van Judas' kant, en van onverschuld van Gods kant. En ook in den zin van op zichzelf groote voor- rechten. Het waren geene kleine zaken, die Judas zich mocht zien toegedeeld.

Maar houdt genadebetoon niet nog meer in?

Stellig, Judas heeft het verraad gepleegd, niet door, maar ondanks zijne hooge bevoorrechtiging. Onze Heiland heeft tot het laatst toe alles gedaan, om Judas zich van zijne booze plannen te doen bekeeren. De schuld ligt geheel aan Judas' kant.

Maar ware bij Adams overtreden in het Paradijs Gods vloek over die zonde terstond in volle kracht doorgevoerd, de overige menscheit had niet geboren

(Zie vervolg op blz. 132)

renitect) te laten woordje „mede“, al bleef het te n zin, en opdat de-track-theology- gger over den co²).

maar, deze theo- rekening te hou- zijde der ketters et begrip „mede- hadden ze daar- tegen dat begrip i zijn“. Dit ware nt al de geciteer- len, zonder even- rijts te geven, of opgevat wil zien.

Hepp heeft in ich nadrukkelijk ook der gerefor- op onjuiste wijze, volle waarde ge- noemt uitdrukke- werking van het zie noot 1); maar instructie, die ik ter Gods in het boorte, herschap- dewerker in in het monopoleu- rische. En dit is verhaaldelijk het bezigt voor het id met elkaar

Heiligen Geest, uding tusschen chtens het ver- g tusschen God weer pro captu wat Kuyper zegt. is, wetende, dat vaak vervalscht

egrip van „mede- dat het „mede“

A. Kuyper in zijn d, niet over de p wil!) er van grip. Dr Kuyper edeelte, ed. Kok, r (in het genade- tusschen hetgeen die niets anders chen helgen na nzelven geschiedt toñ theō (mede- rekent zijn eigen „). En in het niet- Locus de Foedere me betreft, daar- herschen... Daar- et Paulus (1 Cor. roñ theō (mede- is echter in het ischen, enz. ver- n toepassen eslistheid (moet) orte een werk is, ef, en alleen van moet het geleerd, dwaling, volgens n in den grond is. Daaruit volgt sief blijft ook na ochenen zijn, der geboorte- ngen van leven, vregyōs roñ theō

dezelfde periode, zoek naar voren- ng, om het voor- te geven, afdoen e“ (in: mede- dipleurisch ver- n aard des men- daardoor onver

Theologiae Chr. Non ego, sed gratia 15: 10, (non, gratia actum ministerii su- fert. Sumus etiam perarii Dei, 1 Cor. 11). Ecclesiastici minist- i zijn óvregyōs theō n quidem íniti ad n naturalis homini- s facultates, revera ndanda et excitanda, espectu Dei agentis, παθητικός, passiv- (vinck, Leiden, bla- ei gratia et Spiritu sed et óvregyōs theō id est, ut loquimur s, praeparante, et ducente et conti- et agit, et eadem bekenden synergia, de relatie tusschen

kunnen worden, en dus ook Judas niet. En dat ware voor hem verreweg het beste geweest.

Is nu het gespaard blijven der menscheit sedert onzen zondeval in het Paradijs voor Judas genade?

En zoo ook, dat Judas als Israëliet geboren is, en kennis van den Heere kreeg, en Zijn discipel mocht worden, op zichzelf uitnemende voorrechten, het is hem alles door zijne zonde tot verzwaring van oordeel geworden. En niet zonder Gods bepaling. De Zoon des menschen gaat wel henen, gelijk van Hem geschreven is, zeide onze Heiland, hoewel Hij daarnaast onverzwakt bleef handhaven: maar wee dien mensch door welken de Zoon des menschen verraden wordt! het ware hem goed zoo die mensch niet geboren ware geweest.

God heeft alle ding gewrocht om Zijns zelfs wil, ja ook den goddelooze tot den dag des kwaads, Spr. 16: 4.

Bij deze ontroerende feiten en woorden worden we voorzichtig.

Dan zijn we niet zoo terstond klaar met de simpele heenwijzing naar allerlei goede gaven, die de mensch ondanks den zondeval op aarde nog mag genieten, onder de herinnering, dat hij niets daarvan verdiend, maar het alles daarentegen verbeurd heeft, reeds van zijn vroegste bestaan.

Dat is wel alles waar.

Maar de vraag, of we daarbij kunnen spreken van genadebetoon, is daarmee toch nog niet beslist en voldoende beantwoord.

Want alles wat hier op aarde ontvangen wordt, heeft zijn eeuwige gevolgen, in verband met hetgeen de mensch er mee doet. Want wat de mensch zaait, dat zal hij maaien. Die in zijn eigen vleesch zaait, zal uit het vleesch verderfenis maaien, Gal. 6: 7-8. Daardoor kan het zijn, dat hetgeen hier nu aangenaam is, eere geeft, straks, in de eeuwigheid, te meer droefenis en smart werkt, vanwege het verkeerde gebruik, dat de mensch er van gemaakt heeft. Tot de rijken zegt Jacobus: Uw goud en zilver is verroest, en hun roest zal u zijn tot eene getuigenis, en zal uw vleesch als een vuur verteren, Jac. 5: 3. Het soortgelijke geldt van alle krachten en gaven, door God aan de menschen geschonken, maar door hen niet naar Zijnen wil en in Zijnen dienst besteed, maar aangewend tot zonde en tegen 's Heeren Woord: leven, gezondheid, kracht, verstands-gaven, zielshoedanigheden, moed, en wat er stoffelijks of geestelijks in dezen meer genoemd kan worden. Op zichzelf, d.w.z. afgezien van het mogelijke misbruik, dat de mensch er van maakt, en afgezien van de eeuwige gevolgen er van in verband met zondig misbruik, zijn dat alle goede gaven, wijl van God. Want alle goede gave en volmaakte gift is van boven, van den Vader der lichten afkomende, Jac. 1: 17. Alle schepsel Gods is goed, en er is niets verwerpelij, met dankzegging genomen zijnde, I Tim. 4: 4.

Maar wanneer we spreken van genade, bepaalt zich ons denken niet enkel bij de gaven zelve, noch bovendien daarbij, dat zij onverdiend en tegen verdienste ontvangen worden, en door God geschonken zijn enkel uit Zijne ongehoudene vrijmacht, maar vragen we onwillekeurig ook naar hare vrucht en uitwerking, niet slechts voor dezen tijd, maar ook met betrekking tot de eeuwigheid. Wat werken die op zichzelf goede gaven voor hare ontvangers ten slotte uit: heil, of ellende? Eerst wanneer zij hem waarlijk ten goede strekken, en hij er eeuwig heil uit verkrijgen mag, is hare ontvangst voor hem waarlijk genade.

S. GREIDANUS.

De straat in woord en beeld.

Menschen van de straat. — Bosch en Keuning N.V., Baarn.

De laatste jaren plegen verschillende bibliotheken, behalve een aantal romans, een groot werk te geven, doorgaans mooi verlicht, dat als eerste deel van een nieuwen jaargang nieuwe leden moet trekken.

Daar het meestal een boek is van groot formaat, met prachtige foto's en dus duur in prijs, krijgt de lezer het vermoeden, dat dit deel eigenlijk de hoofzaak is, maar dat de bibliotheek er nog een paar romans bij cadeau geeft.

Het is natuurlijk niet de bedoeling van de uitgevers, romans zoo laag aan te laten slaan, dat ze als een extratie beschouwd worden bij den aankoop van een verzamelwerk. Misschien zelfs is er daarom zooveel werk van gemaakt, om het eerste deel extra-fijn te verzorgen, omdat het met de volgende deelen, romans, op één lijn moet gesteld worden, en dat nu uiterlijk en foto-versiering het gemis aan groote letterkundige waarde moeten vergoeden.

Het is inderdaad heel moeilijk om elk jaar vier of vijf goede romans te vinden, zooals het programma der bibliotheken onverbiddelijk eischt. Wil men bovendien dan nog, dat het goede christelijke- en ook nog onvervalste romans zullen zijn, dan moet men met eerbied vervuld zijn voor de uitgevers, die er de laatste jaren in slagen vrij goede, en soms zelfs zeer goede romans voor heel weinig geld, in soms fraai verzorgde uitgave, af te leveren. Als men de bibliotheken van nu vergelijkt met die van jaren geleden, dan bemerkt men een

zeer lofwaardig streven bij de uitgevers, om niet maar een massa bedrukt papier de huiskamers binnen te dragen, maar het gezin aan werkelijk goede lectuur, zooal niet literatuur, te helpen.

Maar daarover wilde ik eigenlijk niet spreken. Ook niet over de vraag of dat streven voortkomt uit concurrentiedwang of uit edeler motieven, evenmin over het gevaar, dat er ongetwijfeld steekt in het noodwendig moeten zoeken naar goede boeken, een gevaar voor de schrijvers namelijk, om hun talent geweld aan te doen.

Het is hier alleen mijn bedoeling te bespreken een nieuw verzamelwerk, dat als eerste deel der Opgang-serie verschenen is. En dan is het allereerst een heuglijk feit, dat zulk een boek, dat een blijvende plaats in huis gaat innemen, er zeer verzorgd en fraai uitziet. Liefde voor boeken krijgt men pas, als zulk een boek er mooi uitziet, dan gaat men het nog eens ter hand nemen, als het al gelezen is en voorkomt men, dat het in de lange reeks gelezen romans opgeslokt en vergeten wordt.

Nu zal het niet zoo gemakkelijk zijn, een boek samen te stellen, dat en als compositie en als letterkundig werk, in den smaak zal vallen. Immers, als de verzamelaar of uitgever van plan is een zeker onderwerp van verschillende kanten te laten bezien, dan worden meerdere schrijvers uitgenoodigd een stukje te schrijven dat in het verband past. Daarbij moet den schrijver een behoorlijke vrijheid gelaten worden. Doorgaans zal hij alleen weten voor welk soort werk het dienen moet, zelden zal hij een juist omschreven deel te bewerken krijgen. Het gevolg kan zijn, dat sommige onderdelen van het plan goed beschreven worden, andere er matig afkomen of in het geheel niet behandeld worden. De lezer krijgt dan wel een aantal verhalen te lezen, die op zichzelf groote waarde kunnen hebben, maar als geheel onbevredigd laten.

Als de opzet eenigszins vaag wordt gehouden, kan men daar niet te veel van zeggen, mits maar voldaan is aan de bedoeling in den algemeenen titel uitgesproken. Wanneer, zooals in het hier te bespreken boek, „menschen van de straat” in de verschillende verhalen moeten optreden, is er ruimte te over voor de auteurs, om een bepaald type, dat men op straat zal tegenkomen, naar het leven te teekenen. Men verwacht in zulk een werk b.v. niet de beschrijving van het leven van een heidebewoner.

Beantwoordt nu het hier genoemde werk aan dezen eisch? Ik geloof, dat het antwoord zal moeten luiden: gedeeltelijk wel en gedeeltelijk niet. Voor mij rees bij het lezen dezer novellen vaker de dreigende stad op, als gevaarlijk, zeden- en menschenbedervende massa, een monster, dat vernietigend werkt, dan dat mij op de straten dier stad enkele personen tegenkwamen, die mij bekender werden door het aan hen gewijde verhaal.

Het inleidend woord van B. Stroman gaat trouwens alleen over de stad, het typeerende dat de stad in een bepaalde provincie heeft. Hij gaat zelfs zoover, dat hij den vorm der stad, in vogelvucht gezien, van belang acht voor haar karakter. Voor een auteur, die zelf een boek op zijn naam heeft staan, getiteld „De Stad”, is dat niet vreemd. Zijn wensch, dat de synthese van de Nederlandsche stad uit de geboden verhalen mag oprijzen, kan moeilijk bevredigd worden, door de weinige novellen die dit boek omsluit.

Maar als dit werkelijk de bedoeling is, dat de personen van dit werk saam een totaal beeld zullen geven van wat een Nederlandsche stad is of bevat, dan vind ik dit beeld zeer eenzijdig. Dan is het zelfs eenigszins „provinciaal”, waarmee ik bedoel, dat overweegt de indruk die een groote stad schijnt te maken op een platteland: een brok verderf, het graf der deugd, een zenuwslopend monster. In geen der stukken ontmoet men althans een energiek fabrikant, een ondernemenden reeder, een breedzienden architect, die hun stad groot en mooi maken, zoodat ze een symbool wordt ook van de goede karaktertrekken die er schuilen in ons volk.

Nu komen er stukken in het boek voor, die letterlijk niets met de stad te maken hebben, althans niet de beschreven persoon. Antoon Coolens „Straatmuzikant” is geen stadstype, maar een door een paar slimme stedelingen er tusschen genomen fantastisch, onpractisch boertje. „De wereldreis” van Jan Rozelaar geeft niet anders, dan de angstige dwaaltocht van een dorpeling door de stad, die als een lichtende en draaiende verleiding hem verbijstert.

Andere novellen geven wel een beeld van de stad, maar niet van de menschen er uit. „De groote stad maakt eenzaam”, tracht E. van Oostzee-Prinzen te bewijzen met voorbeelden, waarbij dat werkelijk het geval is, maar die onvoldoende zijn om de gegeven stelling te bewijzen. Het stuk van B. Stroman „Nacht over de stad”, werpt even licht over iets, wat men gewoonlijk niet ziet, het werk van den vreemdelingendienst. Heel interessant, maar vooral handelend over menschen die men niet ziet op straat. En zoo zijn er meer.

Is dan dit boek niet goed? Dat wil ik hiermee niet zeggen, maar alleen bedoel ik te wijzen op de moeilijkheid om zoo veel verhalen binnen één raam te brengen, zóó, dat de algemeene titel den inhoud der stukken dekt. Dat men dus, als men

van den titel uit de novellen gaat lezen, veel kritiek zou maken, die onrechtvaardig is voor de novelle op zich zelf, losgedacht van het geheel.

Want ook weer in dit werk staan prachtige stukjes van vertelkunst, verhalen die door vorm en inhoud zullen boeien. Ook minder goede, soms zelfs heel slappe. Andere met kleinere gebreken, b.v. de vele vreemde woorden, die Mevr. Kuyper van Oordt bezigt, verhoogen niet de duidelijkheid van sommige zinnen. En dat is jammer, want haar trant van schrijven is juist gericht op aanschouwelijkheid. De vereenzelviging van Calvinisme en homoeopathie, als geestigheidje door D. v. d. Stoep bedoeld, wekt vermoedens op van dorpsche bekrompenheid bij het eerste, door de herkomst der gewraakte geneesmiddelen uit den manufacturenwinkel. Noch voor het Calvinisme, noch voor de homoeopathie, hoe men daar ook over moge denken, lijkt me de geestigheid geslaagd.

De foto's nemen een afzonderlijke, en ruimtelijk, zelfs de eerste plaats in. Zij hebben geen dienende functie, als toelichting en belichting van de novellen, maar de lens vertelt op eigen wijze, wat tot het wezen der straat behoort. Uit fototechnisch oogpunt zijn ze bijzonder mooi. De kleur der morgen-, middag- en avondstraten is prachtig. Niet ieder zal ze kunnen waardeeren misschien, de foto's, die een fragment van een geheel „nemen”, een lantaarn, een autowiel enz.

Er zal wel veel over kunnen gesproken worden of dit losmaken van een ding uit zijn omgeving, waardoor er een zware nadruk op gelegd wordt, niet schaadte aan de waardeering van de werkelijkheid.

Er zijn dus ongetwijfeld bezwaren verbonden aan verzamelbundels, als hier er een gegeven wordt. Maar als men dit deel neemt om zijn foto's, om zijn verhalen en gedichten, dan maakt het een zeer goed figuur.

Dit kloekke, fraaie werk wekt liefde voor het boek op en zal een welkome huisgenoot zijn voor velen, in de gezellige huiskamer.

Gr.

H. S.

(Alle inzendingen, deze rubriek betreffende, aan Ds D. van Dijk, Akkerstraat 26, Groningen.)

Openbaringen.

Iemand stuurde mij een nummer van de „Gelderse Kerkbode”. Daarin wordt tegenwoordig geplaatst een feuilleton: „De kleine luyden van '86”, schrijver daarvan is Fred. van Meerten.

Daarin wordt o.a. verteld van een vrouw, die zoo gaarne van haar heil wilde zeker zijn en die zekerheid maar niet kon vinden.

Op een nacht worstelde ze met God. En dan gebeurt het.

En toen (zoo wordt daar verhaald) gebeurde het groote wonder.

Het was alsof de nacht op eenmaal wegluchtte. Een groot licht verbijsterde haar oog, de kamer stond in sterk wit, vreemd licht en het was alsof een hand zacht over haar voorhoofd streek en ze hoorde een stem met zachte duidelijkheid haar toespreken: „Ik heb u in Mijn beide handpalmen gegraveerd”.

Toen was het weer duister.

Daarna maakt ze haar man wakker.

Hij denkt, dat ze gedroomd heeft. Maar zij zegt: „Nee man, ik heb niet gedroomd. Ik ben goed wakker, ik heb heelemaal nog niet geslapen. God is an mijn bed geweest. Nou weet ik het en ik laat het me nooit meer ontnemen. Frans, geen duivel kan het me weer ontrukken”.

De broeder, die mij dit nummer van deze Kerkbode toestuurde, vraagt nu: „is het werkelijk God, Die dat licht in de kamer deed schijnen, Die Zijn hand op het voorhoofd van die vrouw legde, Die de woorden sprak, waardoor die tobende vrouw tot zekerheid kwam?”

Mijn antwoord op die vraag is kort en bondig: „neen, dat was niet van God, dat was vrucht van overspannen verbeelding”.

En wel om deze reden.

Die vrouw verkeerde in hangen twijfel. Zie, zij behoorde tot de gemeente, tot Gods Bondsvolk.

Zij had de belofte, haar in den doop beteekend en verzegeld, dat God haar aannam tot Zijn kind, haar de zonde vergaf.

Nu had zij niet anders te doen, dan die belofte aan te nemen; dat mocht ze doen, dat moest ze doen.

Maar dat deed zij niet.

Aan die belofte had zij, meende ze, niet genoeg. Zij wilde weten, of zij wel een uitverkorene was. Zij wilde lezen in Gods Boek.

In stee van te gelooven en door het geloof te komen tot zekerheid der verkiezing, wilde ze eerst weten of zij een uitverkorene was om daarna te gelooven.

Nu komt het haar nu staat gegraven heil, dat G. Maar dat had gedaan keurd haar Zijn belofte Zij moe Zij had gee Indien dan zou H heb Ik u geven?

Bedroef, maar aanv Ik zei ze ken had”.

„Indie Wij hebl Naar onzi zaam. W hebben vo Betje m hebben. Zi baring ov bijkwam. In de S word; en rene is.

Die vro hebben: „

Als God verteld we dat verke Schrift te op zulk ee daad, in schen, de

Neen ha zich daar God za goedkeure brengen.

Een he van wal i De rijke aarde zo ring op b „Zij hel zij die

Moze: Aan de o toegevoeg wekkend

Hetzelf de getu Woord, l hebben”.

Trouw stemmen is ook komen z tot haar.

O wat Wie g God was deed ho Dat ko Voorw meent ze wankele

Dezelf die een Het wa De m behoude

En m zegt teg loovig C houd va moeten”

De m En m hechten Antwi hechten

bij die dat dat In de werkelij

s mans En w Of he Is he tegenov

het gee dwinge geven?

Wan bij het dwaas Wanz zijn om geloof „Tot